Dela ROMÂNII de peste Hotare

Baladele Românilor din Timoc

Nu departe de noi, peste Dunăre, din cotul Vidinului către apus până la apa Moravei, pe cele două ţărmuri ale Timocului, trăiesc din vremi destul de vechi trei sute de mii de suflete grăitoare şi înţelegătoare de vorbă românească.

Baladele, doinele şi frângurelele celor din acest colţ de ţară, adevărate nestimate ale poesiei poporane, sunt făurite din viers românesc cu freamăt de codru şi zăngănit străbun de arme, cu aceleaşi note când triste, când duioase ce se desprind din cântările Românilor de pretutindeni.

Baladele sau **„cântările bătrâne"**, cum le spun cei de acolo, sunt picurii de cristal ai trecutului nostru, lumină toarsă din caier de lună şi împletită cu raze de soare. Sunt stropii de melancolie ce plutesc în ceaţa amurgurilor trezind stihiile vremilor apuse.

Versul lor, dacă nu conturează arta rafinată a prezentului, dacă nu îmbracă forma şi cugetarea marilor poeţi, rămâne totuşi dovadă temeinică despre tăria şi obârşia unor suflete răsleţite, amintire săpată în lespedea trecutului, care grăeşte frumos şi impunător pentru o fărîmă din trupul neamului românesc.

Baladele, cântecile voiniceşti sau haiduceşti, „cântările bătrâne" sunt „furate din gură în gură", vorba cântăreţilor din ţinutul Timocului. Ele s'au păstrat aşa până astăzi dimpreună cu limba, cu amintiri despre oameni şi fapte, despre locuri şi datini, care duc până la tulpina neamului aflător în Carpaţi.

Spicuitori ai acestui vers epic, însemnăm aici numai câteva din numeroasele note comune, care dau pe faţă acelaş început pentru Românii aşezaţi de-a-dreapta fluviului cu cei aflători de-a-stânga lui.

Natura a fost totdeauna isvor nesecat de inspiraţii. Şi cântecele Timocenilor sunt însemnate prin descrieri simple, dar sugestive, ce amintesc de „Mioriţa" şi de alte balade ale versului românesc.

Iată cum grăeşte cântăreţul poporan :

„Sus la poala muntelui,
„In frunza vizdeiului,..
„La cătunu [1]) Pătrului,
(Balada „Pătru haiducu")

sau :

„Departe, vere departe,
„Nici departe, nici aproape
„La cea salcă cocoşată
„Cam pe Dunăre-aplecată"
(Golea)

Biserică românească din Comuna Balci din Jud. Vodin

Amintirea Turcilor, reminiscenţele despre haiducii care ucideau pe cutropitor şi ajutau pe nevoiaş, care loveau cu braţul voinic pentru a răsbuna nelegiuirile şi nedreptăţile, sunt note de un interes deosebit în baladele Românilor.

Haiducii, eroi legendari ai veacurilor trecute, au fost şi la alte neamuri creştine din Balcani, dar cei din cântările noastre se nuan-

[1]) Cătun=colibă, bordeiu.

ţează prin isteţime, sentimente subtile şi realitate. Ei cată biruinţa armelor nu numai în curaj şi în puterea braţului, dar şi în ascuţimea minţii, fără a fugi de lupta dreaptă şi cinstită. Dovada o aflăm în balada lui „Novac cel bătrân".

Amintiri despre locuri, voevozi şi fapte din trecutul fraţilor aflători la miază-noapte de apele fluviului, revin aşa de viu în sufletul Timocenilor, încât sunt cântate mai în toate baladele lor.

In balada „Stanislav voinicu", Turcii prind pe erou prin trădare. Ei îl leagă cu „frânghii de mătase" dela **„Braşov"**, iar piatra, ce urma să i-o anine de gât, ca să-l înece, este adusă tocmai din **„Moldovia"**.

„Şi'n ţară că se ducea,
„In ţara MOLDOVIEI
„Să ia piatra moşiei".

„Aiduc Velcu", întrebat de Turci, **de unde este** de fel, răspunde:

„Ieu sunt dela CRAIOVA".

In balada „Miu aiducu", întreaga acţiune se desfăşoară în jurul lui „Ştefan Vodă", încunjurat de boeri din ţinuturile locuite de români şi nu din altă parte.

„In curte la Ştefan Vodă
„Mari boeri s'a strâns la vorbă,
„Tot boeri, ai ţărei
„A doilea a Craiovei
„A patrule'a Diului".

Unele „Cântări bătrâne" sunt simple variante ale baladelor foarte cunoscute în literatura poporană din stânga Dunărei. Timpul şi despărţirea de fraţi au lăsat urme neînsemnate pentru ansamblul acţiunii principale.

Balada „Novac cel bătrân" este varianta lui „Baba Novac".

Eroul şi acţiunea au rămas aceleaşi. Amănuntele sunt puţin schimbate.

Gruia, feciorul lui Novac, un viteaz fără pereche, este prins de turci în Ţarigrad.

Dorul de libertate munceşte pe prisonier. El încredinţează inelul unui corb, ca să-l ducă semn tatălui său.

Inelul aruncat de corb, cade în paharul lui Novac.

Eroul înţelege misiva simbolică şi porneşte să libereze pe fiul său din închisoare. Gruia este scăpat printr'un vicleşug, care nu înlătură lupta cu paloşul.

„Miu Znobiu" este varianta lui „Mihul Copilul". Ultima are versuri mai curgătoare, mai multă poesie şi o acţiune mai logică.

Cine nu-şi aminteşte de viteazul Mihul care porneşte la drum. El este prevestit de murgul său, că Ianoş cu ceata de unguri, îi ţine calea şi vrea să-l omoare.

Ungurii încearcă să-l prindă. Eroul risipeşte pe duşmani din câteva lovituri; iar când Ianoş cu întreaga ceată iese înaintea sa, el îi opreşte cu un semn şi le cântă:

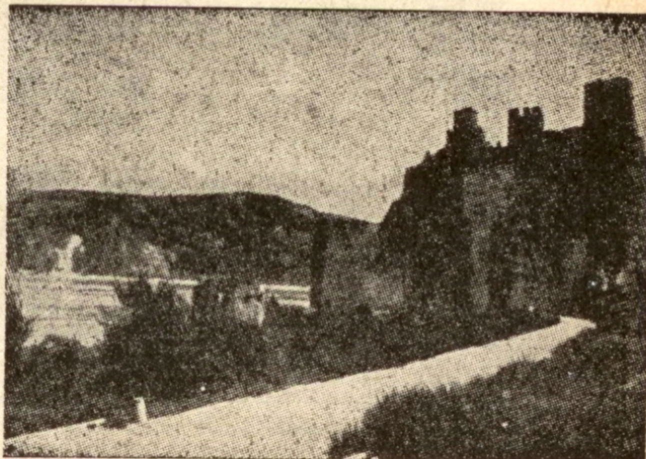
„Un cântec duios,
„Atât de frumos.
„Codrii se trezesc,
„Frunzele şoptesc,
„Stelele clipesc..."

Cântecul sfârşit, Ianoş înduioşat pofteşte pe Mihul să benchetuiască, pentruca apoi să se lupte, luptă dreaptă, din care

„Cine va cădea,
„Nu se va scula".

Mihul răpune pe Ianoş. Ungurii rămân înmărmuriţi; dar Mihul, ca un adevărat cavaler, le propune să haiducească împreună, dacă vor ridica armele sale. Ungurii nu au această

Cetatea romană „Golumbina" pe malul timocean al Dunării

Casă țărănească din comuna Coșova jud. Vodin

putere și Mihul îi alungă cu vorbe de dispreț.

Varianta lui Mihul Copilul din țara Timocului, este mai puțin închegată.

„Miu Znobiul" este și el un viteaz. Are și el un cal năsdrăvan și murg, pe care vrea să-l vândă fiindcă a îmbătrânit. Murgul se roagă să-l păstreze și mai târziu, drept răsplată, îi va fi de folos. Când Miu este prins de oamenii lui Ianoș, el propune lupta dreaptă, dar se ajunge numai la o întrecere de cai. Murgul iese învingător, iar eroul tae capul lui Ianoș, despre care află mai târziu că e tatăl său.

La pomană în comuna Căpitanuți jud. Vodin

Lipsa de unitate în acțiunea variantei timocene nu a înrâurit și limba, care a rămas curat românească, în afară de puține, foarte puține cuvinte transformate ca formă sau înlocuite în vremurile mai noui cu unele neologisme a căror pătrundere în graiul țărănimei române de peste Dunăre este un adevărat mister. Poate, numai de nu va fi influențat câteva cântece ale lăutarilor țigani de prin orașele dunărene aflate pe stânga fluviului.

Baladele, creiate în vremurile noastre, nu sunt mai puțin lipsite de interes. Ele conturează ca și cele din trecut curajul, eroismul și vitejia românului, care a uimit chiar pe cutropitori.

Astfel, după războiul balcanic, acum treizeci de ani, se cânta în țara Timocului balada lui **„Costăndin"**, al cărui erou deși își pierduse amândouă picioarele în luptele cu Bulgarii, el nu a dat steagul sârbesc (zăstava) din mâinile sale viteze.

Cântărețul grăiește astfel:

„Pe Costăndin îl prindea...
„Și-l băga în bătălie,
„Zăstava'n mână i-o da...
„Și 'nainte că-l punea....
„Și-un tun că-mi pognia,
„Pe Costăndin îl lovia,
„Picioarele-i răteza
„Dar zăstava că n'o da..."

Spicuind astfel literatura poporană din ținuturile aflătoare dincolo de hotarele României, o mângâiere duioasă se revarsă în sufletul românesc, căci viersul ca și graiul țăranului nostru de pretutindeni stă mărturie temeinică și nepieritoare despre obârșia sa nobilă, despre drepturile sale de veacuri asupra moșiei străbune și despre dârzenia rezistenței sale în fața vicisitudinilor soartei.

I. C. PĂRĂIANU

NOTĂ: Baladele citate sunt din volumul „Dela Românii din Serbia", de G. Giuglea și C. Vâlsan — București 1913.

Cine poate să doneze sânge? Oricine — bărbat sau femee — sănătos, între 18-60 ani, fără teamă că își primejduește viața. (In București sângele se colectează la spitalul 303. Podul Cotroceni — Telefon 4.25.22).

Compoziţie de
MAC CONSTANTINESCU

CALENDARVL VNIVERSVL 1944